

– культурний ландшафт функціонує лише заданий, тобто необхідний людині проміжок часу. З припиненням дії людини, він перестає розвиватися, вірніше функціонувати, як культурний [5].

Становленням і розвитком концепції культурного ландшафту в зарубіжних наукових працях найчастіше слід завдячувати ЮНЕСКО.

Все частіше акцентують увагу охороні цілісних історико-культурних і природних територіальних комплексів, що включають в себе: окремі пам'ятки та їх ансамблі; історично характерні типи забудови та об'єкти ландшафтної архітектури; різноманітні форми інженерного облаштування території; природно-технічні системи; біоценози, адаптовані до традиційного природокористування; інші об'єкти, демонструють взаємодію і взаємообумовленість природних і культурних об'єктів, явищ і феноменів. Саме такі утворення складають один з найбільш складних об'єктів історико-культурної спадщини, належить до категорії «культурний ландшафт».

Головними ознаками культурного ландшафту є: гармонізація природної, соціальної та виробничої підсистем; оптимальне та стійке функціонування; мінімізація деструктивних процесів; здорове середовище існування; наявність постійного моніторингу; антропогенне управління, охорона та догляд; високі естетичні якості [4].

Зацікавленість науковців у пізнанні феномену сучасного культурного ландшафту зрозуміла. Це вимагає від науковців детальніших досліджень культурних ландшафтів не лише у межах природних зон, але й у міжзональних геоекотонах де їх формування й подальше функціонування має свої специфічні ознаки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Безлатня Л.О. Специфічні ознаки культурних ландшафтів міжзонального геоекотону «лісостеп-степ» Правобережної України // Геополітика и екогеодинамика регионів. – Симферополь, 2014. – Т. 10. – Вып. 1. – С. 356-358
2. Веденін Ю. А. Культурний ландшафт як об'єкт культурної та природної спадщини // Изв. РАН. Сер. геогр. - 2001. - № 1. - С. 7--14.
3. Воловик В.М. Етнокультурні ландшафти містечок Поділля - Вінниця: ПП «О.Власюк», 2011.-270с., іл..
4. Гродзинський М. Д. Пізнання ландшафту: місце і простір: монографія: у 2 т. – К. : Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет”, 2005. – Т. 2. – 503 с
5. Денисик Г.І. Культурний ландшафт: теорія і практика. – Вінниця, ПП «ТД «Едельвейс і К», 2010. – С. 3-4.
6. Єлькіна С. В. Юридична природа «культурного ландшафту» як складова інституту ландшафтного використання та охорони земель // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. - 2014. - Т. 27 (66), № 2. - С. 104-113
7. Кучерявий В.П. Озеленення населених місць. – Львів : Світ, 2005. – 454 с.
8. Ковальов О.П. Ландшафт культурний і безкультурний // Культурний ландшафт: теорія і практика. Збірник наукових праць [за ред. Г.І. Денисика]. – Вінниця: ПП «ТД «Едельвейс і К», 2010. – С. 4-10.
9. Мильков Ф.Н. Основные проблемы физической географии – М. : Высшая школа, 1967. – 251 с

Небесна Лілія

Науковий керівник – доц. Таранова Наталя

ПРОСТОРОВО-ЧАСОВИЙ РОЗПОДІЛ АТМОСФЕРНИХ ОПАДІВ НА ТЕРИТОРІЇ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Проблема клімату нашої планети та її мінливості є однією з центральних у сучасній метеорологічній науці. В умовах стрімкого науково-технічного прогресу залежність людства від клімату не зменшилась, а навпаки, значно зросла, завдяки чому дослідження мінливості клімату набули чітко визначеного практичного значення. Протягом останнього десятиліття двадцятого та початку двадцять першого століть виникла потреба у вищому рівні розуміння

кліматичної системи та розвитку можливостей запобігання зміні клімату та, насамперед, небезпечних та стихійних гідрометеорологічних явищ (СГЯ).

Ця проблема стала найбільш гострою через значне збільшення кількості випадків та тривалості цих явищ через зміни кліматичної системи.

Метою даного дослідження є визначення характеру розподілу опадів на станціях Хмельницької області на початку XXI століття в умовах зміни клімату та коливань.

В Україні майже щороку в будь-якому регіоні створюються умови для виникнення стихійних гідрометеорологічних явищ. Раціональне природокористування, вирішення природних та екологічних проблем, довгострокове планування та розміщення різних галузей народного господарства, створення ефективних методів боротьби зі шкідливим впливом стихійних гідрометеорологічних явищ базуються на кліматологічній інформації.

Визначити природу атмосферних явищ, розробити вірогідні методи їх прогнозування та ефективні заходи щодо запобігання значним економічним втратам, подальші комплексні дослідження, вдосконалення та збільшення інформаційної бази із застосуванням сучасних методів статистичного аналізу та чисельного моделювання. У міру накопичення метеорологічної інформації деякі значення, а також імовірнісні характеристики потребують постійного оновлення через те, що СГЯ надзвичайно мінливі в часі та просторі. Проблеми глобальних змін клімату та природних гідрометеорологічних явищ постійно перебувають у центрі уваги Всесвітньої метеорологічної організації (ВМО) та науковців у основних сферах кліматичних досліджень, включаючи небезпечні та природні гідрометеорологічні явища.

Опади є важливою складовою як глобального, так і регіонального клімату. Вони є однією з найважливіших характеристик вологості і є одними з найбільш змінних метеорологічних як у просторі, так і в часі.

Для визначення особливостей просторово-часового розподілу місячної кількості опадів використовували дані за 00, 06, 12 та 18 годин. Динаміку режиму зволоження Хмельницької області розглядали на початку XXI століття.

З огляду на це, потрібно було опрацювати вихідні дані для всіх станцій Хмельницької області за один період спостереження.

Для виявлення закономірностей розподілу опадів були проаналізовані дані всіх метеорологічних станцій та постів у кліматичних довідниках [1; 3; 4], які містять показники опадів з 39 пунктів у Хмельницькій області.

На рисунку 1 показана висота розташування метеорологічних станцій та постів: в північних районах області розташовані переважно на абсолютних висотах 210-250 метрів, в центральній частині Подільської височини на висотах 280-350 метрів, у південній частині території спостерігається диференціація висоти пунктів спостереження від 300-320 м на вододілах до 220-280 м у долинах річок. Абсолютна висота пунктів спостереження за опадами в придністровських регіонах коливається від 220-230 м у вододілах до 140-150 м у долині Дністра та 290-315 м у Товтрах.

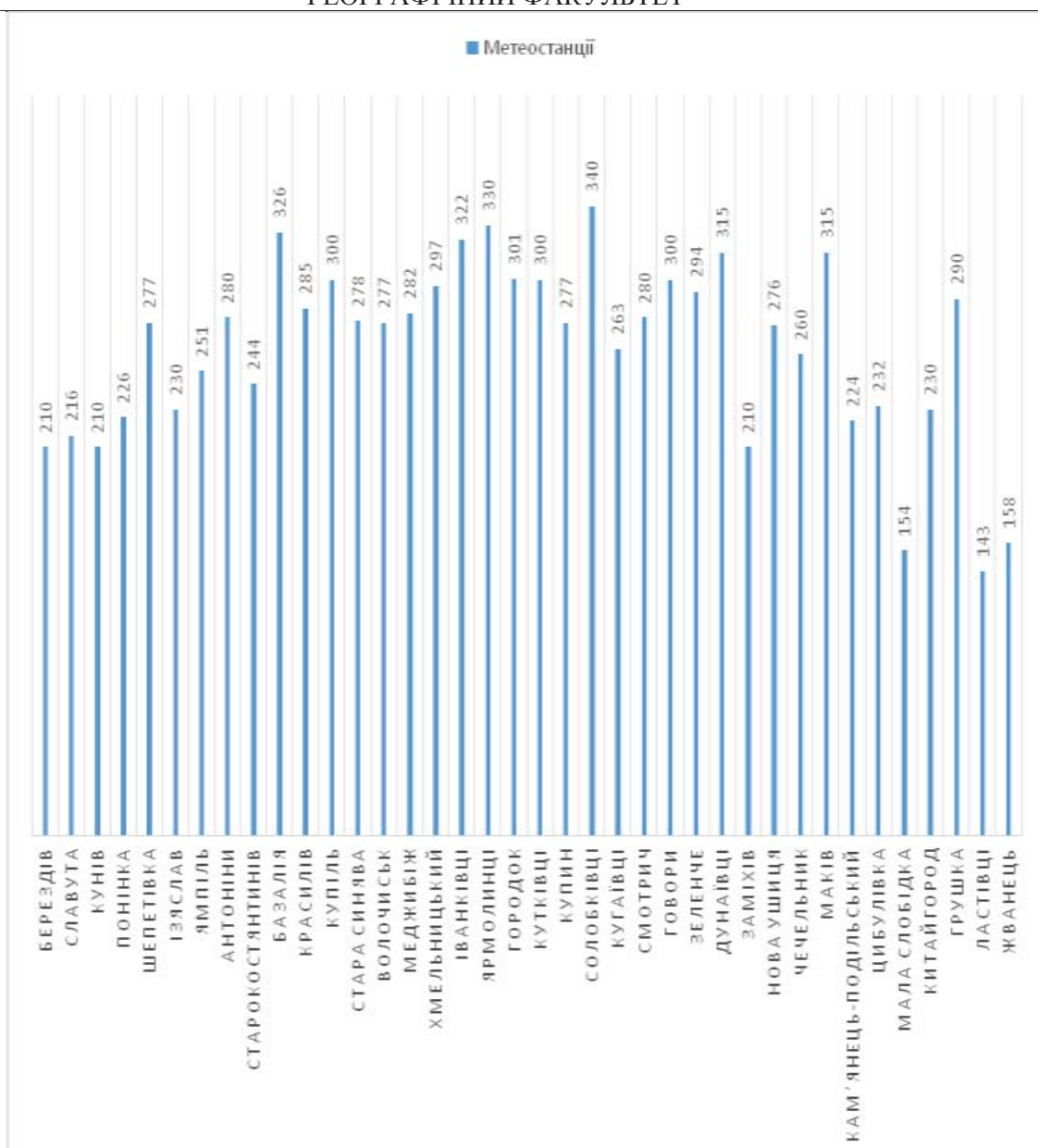

Рис. 1. Висота метеостанцій Хмельницької області над рівнем моря в метрах (побудована автором за даними архіву погоди)

На рисунку 2 представлені дані метеостанцій та постів Хмельницької області про розподіл опадів за місяцями. З даного рисунка чітко бачимо, що найбільш дощовими місяцями є травень та червень.

ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

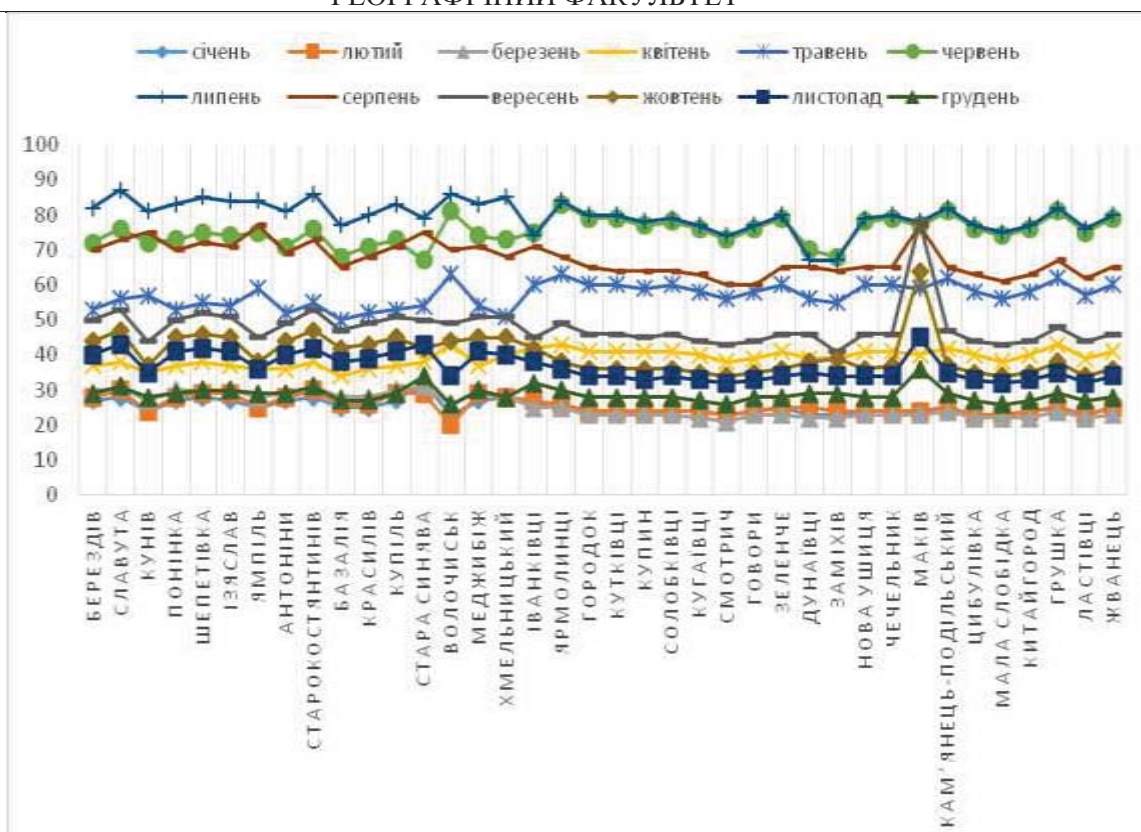

Рис. 2. Розподіл опадів за місяцями Хмельницької області (побудована автором за даними архіву погоди)

Найбільші річні опади в Хмельницькій області характерні для півночі та північного сходу, де випадає 575-600 мм опадів на рік, а в окремі роки від 650 до 700 мм. На рисунку 3 представлені дані метеостанцій та постів Хмельницької області та розподіл опадів за рік.

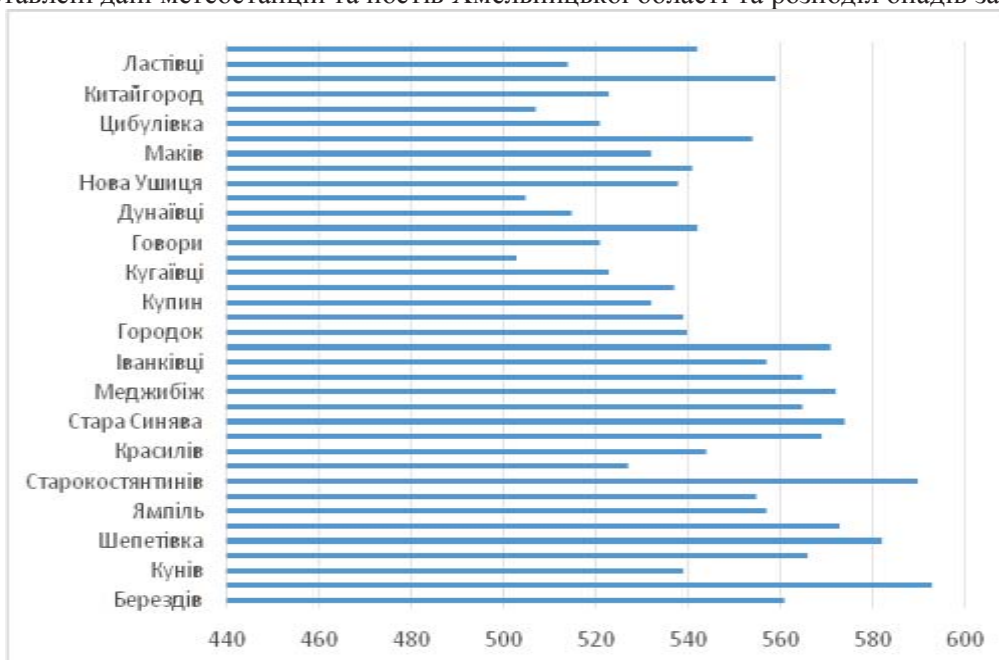

Рис. 3. Розподіл атмосферних опадів за рік в Хмельницької області (побудована автором за даними архіву погоди)

Смуга найбільшої кількості опадів простягається вздовж північних схилів Подільської височини, вона характеризується поступовим зменшенням кількості опадів до 560-550 мм у східному та південно-східному напрямках.

Від Білогорського району до Красилова йде смуга зменшених опадів до 550-530 мм за рік.

На захід від цієї смуги біля меж Лановецького та Підволочиського районів Тернопільської області річна кількість опадів збільшується до 575 мм і більше. Середня частина регіону від Волочиська до Старосинявського та Деражнянського районів та Ярмолинців характеризується зменшенням річних сум із заходу на схід та південний схід із коливаннями від 575 до 550 мм, в окремі роки до 600-650 мм.

У південних та південно-східних районах області кількість опадів зменшується з 550 до 525 мм за рік.

На південно-західних і південних схилах Товтр річна кількість опадів збільшується і часто перевищує 550 мм.

У придністровських частинах річок Збруч, Жванчик, Смотрич, Тернава, Калюс, Лядова та інші річки кількість опадів зменшується до 505-510 мм, а іноді до 501-502 мм.

Через долину Дністра між гирлами річок Жванчик та Смотрич кількість опадів збільшується до 525 мм за рік під впливом адвекції вологого повітря через нижню частину долини Прут від Чорного моря.

Середньорічна кількість опадів на півдні Хмельниччини зменшується з півночі на південь та південний схід з 550 мм за рік до 525 мм за рік і до 510-505-503 мм на південному сході та півдні в долині Дністра.

Середньорічна кількість опадів поступово зменшується з півночі на південь з 550 до 525 мм. На південному заході кількість опадів зменшується з 525 мм до 512-507 мм біля гирл Жванчика та Збруча. В околицях Кам'янця-Подільського річна кількість опадів збільшується з 525 мм до 554 мм. На схід від долини Мукша кількість опадів зменшується з 525 мм до 521-523 мм і 512 мм у долині Дністра у гирлі річки Тернави. На поверхні вододілу висотою 280-300 м між пригірловими частинами долин Студениці та Ушиці річна кількість опадів в околицях села Грушка збільшується до 550 мм.

Протягом року найбільше опадів (70-75%) випадає в теплий період року (370-420 мм).

Місячна кількість опадів найвища влітку: до 80-85 мм у липні, до 79-81 мм у червні та до 65-75 мм у серпні. У північній частині області липень та серпень відрізняються більшою кількістю опадів, ніж на півдні, в серпні різниця сягає 10 мм. У зимові місяці (січень, лютий) кількість опадів зменшується до 30-25 мм на півночі та до 25-23 мм на півдні. Для північної частини області найнижчі місячні опади характерні для січня та лютого, а для південної частини найсухіші березень (21-23 мм). У квітні місячна кількість опадів становить 5-10 мм менший у північній частині області. Для осінніх місяців типове переважаання опадів та днів з опадами на північ від широти Хмельницького району (53-45 мм на півночі, 35-45 мм на півдні), що зумовлено процесами фронтальної циркуляції та рельєфу.

На розподіл опадів впливає орографія, абсолютна висота та експозиція схилів. На кожні 100 м висоти кількість опадів збільшується на 55 мм, а навітряні схили отримують більше опадів, ніж закриті долини та басейни. У долині Дністра на збільшення опадів впливає водосховище та вологе морське повітря, яке сягає сюди по долинах Пруту та Дністра і влітку приносить грози та зливи. Тому кількість опадів збільшується переважно на схилах південної, південно-західної та західної експозицій, а ближче до Дністровського водосховища також південно-східних експозицій.

Спостереження виявили циклічні зміни опадів з частотою 2-4, 5-7, 10-12 та 23-27 років. У посушливі роки на півдні річна кількість опадів зменшується до 400 мм, а на півночі до 500 мм, а у вологі до 600-700 мм.

Кількість днів з опадами коливається від 163-165 днів на півночі до 155-146 днів на рік на півдні Хмельниччини. У Придністровській частині в середньому 150-152 дні з опадами, в тому числі 102-105 днів з дощем і 35-40 днів зі снігом. Середня кількість опадів у Шепетівці становить 1050 годин на рік, а в Кам'янці-Подільському 780 годин на рік. Як у північній, так і в південній частині регіону спостерігається тенденція до зменшення кількості опадів із заходу на схід та південний схід. Холодний період року має набагато більшу кількість днів з опадами тривалої природи та низькою інтенсивністю (15-17 днів на місяць), а влітку кількість днів з опадами набагато менше (11-12 днів на місяць), але вони в основному проливні та високої інтенсивності.

Отже, в розподілі та річному ході опадів на території Хмельницької області виявляються загальні зональні та місцеві закономірності і відміни між північними та південними районами. Найбільше опадів випадає у північних районах області, а найменше у південних, зі зменшенням на схід і південний схід. Особливості орографії і рельєфу, абсолютні висоти вододілів та експозиції схилів річкових долин ускладнюють диференціацію в розподілі та режимах опадів по сезонах та місяцях року. Оцінка розподілу та режиму опадів необхідна для запобігання екологічних проблем та визначення цільового використання земель в різних районах. Таким чином, географічне розташування Хмельницької області формує складний характер атмосферних процесів і відповідно розподіл опадів по її території на початку XXI століття в умовах сучасних змін і коливань клімату.

ЛІТЕРАТУРА

1. Атлас природных условий и естественных ресурсов Украинской ССР. – М.: ГУГК, 1978. С. 78-104.
2. Архів погоди в Хмельницькій області. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://tp5.ua> (дата звернення: 30.10.2020 р.).
3. Природа Украинской ССР. Климат. К. : Наукова думка, 1984. 308 с.
4. Справочник по климату СССР. Ленинград : Гидрометеиздат, 1969. Вып. 10. Ч. 4. Осадки. 610 с.; Ч. 5. Облачность и атмосферные явления. 161 с.

Сідляк Лілія

Науковий керівник – доц. Таранова Наталія

СЕЗОННА ДИНАМІКА МЕТЕОРОЛОГІЧНИХ УМОВ МІСТА БУЧАЧА

Актуальність дослідження полягає в тому, що сучасні трансформації навколишнього середовища, які пов'язані з змінами погоди та клімату, в даний час представляють великий науковий інтерес. Дуже важливо контролювати сезонні зміни природних екосистем, щоб виявити зміни кліматичних умов.

Метою даного дослідження є вивчення сезонної динаміки метеорологічних умов міста Бучача протягом осінньо-зимового та весняно-літнього сезону 2007-2010 рр.

Збільшення концентрації CO₂ та інших газів є причиною парникового ефекту, який проявляється у підвищенні температури навколишнього середовища. За останнє століття середня температура на планеті піднялася приблизно на 0,5°C. Зміна цих параметрів середовища з часом дає підстави очікувати, що клімат на Землі в найближчі кілька десятиліть може суттєво змінитися. З початку промислової революції концентрація парникових газів в атмосфері постійно зростала, переважна більшість з яких вуглекислий газ. З 1958 року його вміст у повітрі зріс майже на 15%, що є значним та пов'язаний з антропогенною діяльністю [3].

Зміна температури навколишнього середовища призводить до змін кліматичних умов та реакцію біоти у вигляді пристосування або повного вимирання того чи іншого виду. Зміни температури, опадів та сонячної енергії суттєво впливає на деякі види рослин, продуктивність сортів тощо [2].

Велике значення для моніторингу сезонних погодних умов має метод фенологічних спостережень, за допомогою якого вивчаються зовнішні прояви внутрішньорічних циклічних змін у природі, терміни їх настання та причини, що визначають ці терміни [2].

Дослідженням закономірностей сезонного розвитку екосистем та їх компонентів займається спеціальна наука – фенологія. Інтерес до фенологічної інформації постійно зростає. Вирішення однієї з найбільш актуальних наукових проблем таких як сучасних кліматичних змін – виявилось неможливим без оцінки значення цих змін для стану різних природних середовищ. А фенологічні дані дозволяють дати прямі відповіді на багато питань в рамках обговорення цієї проблеми щодо біологічної складової біосфери [2]. Дані про терміни настання сезонних явищ у природі дають змогу безпосередньо оцінити взаємозв'язок їх змін з динамікою клімату в місті, з мінливими умовами існування біологічних спільнот та організмів. Одним з основних методів вивчення таких реакцій є аналіз довгострокових даних про динаміку певного біотичного показника та метеорологічної ситуації [3].

Невід'ємною частиною такого моніторингу є спостереження сезонних змін структурних характеристик природних екосистем та їх антропогенних модифікацій. Вивчення сезонного